

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Κ. ΜΙΚΡΟΣ

Η ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΠΟΙΚΙΛΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΔΙΚΤΥΩΝ

Εισαγωγή

Στόχος της παρούσας μελέτης είναι η επισήμανση των τρόπων με τους οποίους η γλωσσική χρήση και ειδικότερα η γλωσσική ποικιλία αλληλεπιδρά με την κοινωνική δομή και αλληλοδιαμορφώνονται. Το θεωρητικό πλαίσιο της παρουσίασης δίνεται από τον κλάδο της κοινωνιογλωσσολογίας και από την θεωρία των κοινωνικών δικτύων, όπως αυτή έχει διαμορφωθεί από τις εργασίες των Labov και Milroy αντίστοιχα.

Ανάλυση κοινωνικών δικτύων: από το μέγρο- στο μικρο-

Η μελέτη της ανθρώπινης δράσης στον κοινωνικό χώρο αποκάλυψε ότι οποιαδήποτε θεωρία και να υιοθετήσει κανείς θα πρέπει να δεχθεί την παράλληλη ύπαρξη δύο επιπέδων κοινωνικής οργάνωσης.

α) Ένα μακρο-κοινωνιολογικό επίπεδο στο οποίο ερευνάται η λειτουργία των κρατικών οργανισμών, των κοινωνικών θεσμών, του πολιτισμού και άλλων γενικών εννοιών που αν και απρόσωπες αποτελούν κοινωνικές πραγματικότητες που αλληλεπιδρούν με τα άτομα.

β) Ένα μικρο-κοινωνιολογικό επίπεδο στο οποίο εξετάζονται οι πιο προσωπικές και άμεσες πλευρές της κοινωνικής αλληλεπίδρασης, όπως οι ανθρώπινες σχέσεις, η δομή της οικογενειακής ζωής και άλλα θέματα που εστιάζουν πάνω στο άτομο και την λειτουργία του στο πλαίσιο μικρότερης κλίμακας κοινωνικών σχηματισμών.

Με αφετηρία αυτή την διάκριση θα μπορούσαμε να διακρίνουμε τις κοινωνιογλωσσολογικές έρευνες αντίστοιχα σε δύο κατηγορίες:

α) Τις μακρο-κοινωνιογλωσσολογικές, όπου το πεδίο έρευνας είναι το σύνολο της γλωσσικής κοινότητας και η επιλογή των ομιλητών γίνεται με τυχαίο ή

ημι-τυχαίο σχεδιασμό δειγματοληψίας με βασική κοινωνιολογική μεταβλητή την κοινωνική τάξη¹.

β) Τις μικρο-κοινωνιογλωσσολογικές έρευνες, όπου η έρευνα εξειδικεύεται σε συγκεκριμένα άτομα οργανωμένα σε μικρές ομάδες, επιλεγμένα με μη τυχαίες διαδικασίες και το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στον τρόπο με τον οποίο ψυχολογικοί και κοινωνικοί παράμετροι αλληλεπιδρούν και διαμορφώνουν συγκεκριμένες γλωσσικές συμπεριφορές. Η πιο χρήσιμη μικρο-κοινωνιολογική μεταβλητή σε αυτού του είδους τις μελέτες αποδείχθηκε το κοινωνικό δίκτυο.

Η έννοια του κοινωνικού δικτύου αναπτύχθηκε στη δεκαετία του 1930 από επιστημονικές εξελίξεις στην ανθρωπολογία, κοινωνιολογία και τα μαθηματικά (Scott 1991: 7-38). Η αφετηρία της μελέτης των κοινωνικών δικτύων βρίσκεται στην θεωρία "gestalt" του γερμανού ψυχολόγου Wolfgang K⁺hler, η οποία αντιμετώπιζε τον κόσμο των αισθήσεων ως ακριβή αντανάκλαση των νοητικών δομών που τις ελέγχουν. Η έρευνα στην κοινωνική ψυχολογία που χρησιμοποιήσε την εν λόγω θεωρία ενδιαφέρθηκε για θέματα μετάδοσης της πληροφορίας, αλληλεπίδρασης και δυναμικής σε μικρές ομάδες ατόμων, καθώς και θέματα διαπροσωπικών σχέσεων και εξουσίας. Μέσα από τις έρευνες των Moreno και Lewin άρχισε να προκύπτει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τις μικρο-κοινωνιολογικές δομές και τον τρόπο με τον οποίο αυτές επηρεάζουν το άτομο και την ψυχολογία του. Οι διαπροσωπικές επιλογές, όπως φιλία, έλξη, απώθηση κ.ά. αποδείχθηκε ότι είναι σημαντικές, όχι μόνο στο ψυχολογικό πορτραίτο του ατόμου, αλλά αποτελούν την βάση πάνω στην οποία μεγαλύτερου εύρους κοινωνικές δομές, όπως η οικονομία και το κράτος στηρίζονται και αναπαράγονται.

Η συνειδητοποίηση της ύπαρξης των κοινωνικών δικτύων οδήγησε τους ερευνητές να στρέψουν την προσοχή τους στο πώς θα αναλύσουν αυτά τα δίκτυα στα μικρότερα υποσύνολά τους έτσι ώστε να κατανοήσουν την οργάνωση και την λειτουργία τους. Η έρευνα που στο μεγαλύτερο μέρος της διεξήχθη από τους ερευνητές του πανεπιστημίου Harvard στις δεκαετίες 1930-1940 οδήγησε στην αποκάλυψη των ονομαζόμενων "κλικών" ή "συστάδων" (clusters), οι οποίες είναι συμπαγείς ομάδες σε ευρύτερους κοινωνικούς σχηματισμούς και περιλαμβάνουν άτομα που διεπιδρούν πιο συχνά μεταξύ τους αναπτύσσοντας δεσμούς συμπάθειας και φιλίας. Τέλος, μια άλλη ομάδα ερευνητών που ξεκίνησε από το τμήμα κοινωνικής ανθρωπολογίας του πανεπιστημίου του Manchester εισήγαγε την μελέτη των κοινωνικών δικτύων στην ανθρωπολογική έρευνα μελετώντας την δόμηση των κοινωνικών δικτύων στο αστικό και ημι-αστικό περιβάλλον. Σημαντικοί εκπρόσωποι αυτής της προσπάθειας ήταν οι μελέτες των Bott (1957) και Mitchell (1969).

---

1. Χαρακτηριστικά παραδείγματα μακρο-κοινωνιογλωσσολογικών ερευνών είναι η έρευνα του Labov στην Νέα Υόρκη (ενδ. 1966, 1972α, 1972β) και τμήματα της έρευνάς του στη Φιλαδέλφεια (ενδ. Labov 1989, 1991) καθώς και άλλων ερευνητών, όπως οι Shuy, Wolfram & Riley (1968) στο Detroit και του Trudgill (1974) στη Νορβηγία.

Μια ευρύτερη θεώρηση των κοινωνικών δικτύων, έτσι ώστε η ανάλυσή τους να καλύψει το σύνολο της κοινωνικής δράσης, αναπτύχθηκε από τον White (1963) και τους συνεργάτες του (ενδ. Granovetter 1973). Κύρια χαρακτηριστικά αυτής της επέκτασης είναι η μαθηματική τυποποίηση των ανθρώπινων σχέσεων (π.χ. συγγένεια) μέσω της θεωρίας των συνόλων και η ανάπτυξη της πολυδιάστατης κλιμάκωσης (multidimensional scaling), μιας ειδικής στατιστικής μεθόδου που «μεταφράζει» τις κοινωνικές σχέσεις σε «αποστάσεις» και τις αντιστοιχεί σε γεωμετρική έκταση που αντιπροσωπεύει τον κοινωνικό χώρο. Η συγκεκριμένη σχολή έρευνας χρησιμοποίησε το κοινωνικό δίκτυο ως εργαλείο μαθηματικής απεικόνισης του συνόλου των κοινωνικών δομών και οι σύγχρονες εφαρμογές του καλύπτουν το σύνολο των κοινωνικών και συμπεριφοριστικών επιστημών.

Πρώιμες κοινωνιογλωσσολογικές έρευνες που αξιοποίησαν την έννοια του κοινωνικού δικτύου

Η έννοια του κοινωνικού δικτύου αξιοποιήθηκε από την κοινωνιογλωσσολογική έρευνα από την δεκαετία του 1970 και έπειτα με αφετηρία τις μελέτες των Blom & Gumperz (1972) και Labov (1972α). Και οι δύο αυτές μελέτες στηρίχθηκαν σε μη τυχαία δειγματοληψία και εξέτασαν την γλωσσική ποικιλία, όπως αυτή παράγεται στην λεκτική δραστηριότητα της ομάδας. Οι Blom & Gumperz (1972) διεξήγαγαν επιτόπια έρευνα σε μια μικρή επαρχιακή πόλη της βόρειας Νορβηγίας, όπου επικρατεί ένα διγλωσσικό καθεστώς με τον καθιερωμένο κώδικα να επικρατεί στις επίσημες συναλλαγές και την συνομιλία με ξένους και τον τοπικό κώδικα να προτιμάται σε συνομιλίες με φίλους και γείτονες. Η συγκέντρωση γλωσσικών στοιχείων, τόσο σε τυπικές, όσο και σε άτυπες περιστάσεις επικοινωνίας, αποκάλυψε τους τρόπους με τους οποίους τα άτομα χειρίζονται αυτούς τους δύο κώδικες για να περιχαρακώσουν το επικοινωνιακό γεγονός και παράλληλα να σηματοδοτήσουν την κοινωνική τους ταυτότητα. Αν και η έννοια του κοινωνικού δικτύου δεν εκφράστηκε με τεχνικό τρόπο, τόσο η μεθοδολογία της έρευνας, όσο και η εστίασή της στον τρόπο με τον οποίο οι διαπροσωπικές σχέσεις επηρεάζουν την γλωσσική ποικιλία, δεν αφήνουν αμφιβολία πως ήταν μία από τις πρώτες ερευνητικές προσπάθειες στο μικρο-κοινωνιογλωσσολογικό επίπεδο.

Αντίστοιχα και ο Labov (1972α) επιχείρησε να εξετάσει την διάλεκτο των μαύρων επικεντρώνοντας την προσοχή του σε τοπικές ομάδες εφήβων μαύρων στο Harlem της Νέας Υόρκης. Τα άτομα που συμμετείχαν στην έρευνα ήταν όλα άπορων οικογενειών ομαδοποιημένα σε συμμορίες. Σε αυτές η κοινωνική τους ταυτότητα έπρεπε να εκφραστεί ομοιόμορφα, για όλα τα μέλη, μέσα από συγκεκριμένες για την ομάδα γλωσσικές νόρμες. Ο Labov (1972α: 274) εξετάζοντας την δομή αυτών των ομάδων παρατήρησε ότι δεν υπήρχε ισότητα στις θέσεις των μελών τους, αλλά αυστηρή ιεραρχία. Αυτή η διαστρωμάτωση ρόλων με σημείο αναφοράς την ομάδα αντιστοιχούσε πλήρως στην διαβάθμιση των ποσοστών των γλωσσικών στοιχείων κύρους που χρησιμοποιούσαν τα συγκεκριμένα άτομα.

Μέσα από την ποσοτική ανάλυση της γλωσσικής ποικιλίας έγινε φανερό η αναλογία της δυναμικής της ομάδας και της “νομομορφροσύνης” που δείχνει το άτομο στις γλωσσικές νόρμες της. Η πίεση που δέχονταν οι έφηβοι αυτών των μικρών ομάδων ήταν τόσο μεγάλη που τα ποσοστά χρήσης γλωσσικών τύπων χαμηλού κύρους ενός ατόμου μπορούσαν να προβλέψουν με ακρίβεια εάν αυτό ανήκει στον πυρήνα ή την περιφέρεια της ομάδας (Labov 1972α: 280).

Οι παραπάνω μελέτες, αν και θεμελίωσαν το ενδιαφέρον των κοινωνιο-γλωσσολόγων στο μικρο-κοινωνιολογικό επίπεδο, δεν αξιοποίησαν την ήδη ανεπτυγμένη θεωρία του κοινωνικού δικτύου και τις μαθηματικές τυποποιήσεις του. Η χρήση του, τουλάχιστον από τον Labov, θεωρήθηκε ως μια εναλλακτική και πολλά υποσχόμενη μέθοδος δειγματοληψίας ομιλητών και δευτερευόντως ως μία μέθοδος διερεύνησης των αστικών διαλέκτων χαμηλού κύρους.

Το κοινωνικό δίκτυο ως ερμηνευτικός παράγοντας της γλωσσικής ποικιλίας

Η καθιέρωση του κοινωνικού δικτύου ως ερμηνευτικού παράγοντα της γλωσσικής συμπεριφοράς έγινε με τις εργασίες των Lesley & James Milroy (ενδ. Milroy & Milroy 1978, Milroy 1980, Milroy & Margrain 1980, Milroy & Milroy 1985) οι οποίοι το χρησιμοποίησαν ως βασική κοινωνιολογική μεταβλητή στις έρευνες που διεξήγαγαν στο Belfast της Ιρλανδίας (1975-1977, 1979-1982).

Το κοινωνικό δίκτυο χρησιμοποιήθηκε με δύο τρόπους στις έρευνες των Milroy. Τόσο ως ποσοτική μεταβλητή που χαρακτηρίζει τον ομιλητή, όσο και ως ερμηνευτική κατηγορία της γλωσσικής ποικιλίας. Η δεύτερη μορφή αξιοποίησής της παρουσιάζει αρκετά πλεονεκτήματα έναντι των κλασικών προτύπων κοινωνικής διαστρωμάτωσης που συνοψίζονται παρακάτω:

α) Η χρήση του κοινωνικού δικτύου δεν απαιτεί από τον ερευνητή να διαμορφώσει υποθέσεις για τον τρόπο με τον οποίο είναι οργανωμένη η μακροσκοπική κοινωνιολογική δομή και επομένως να υιοθετήσει θεωρίες κοινωνικής τάξης ή κύρους που πολλές φορές αποδεικνύονται αντικρουόμενες.

β) Επιτρέπει στον ερευνητή να επικεντρωθεί στον τρόπο με τον οποίο το άτομο και όχι το σύνολο, αξιοποιεί την γλωσσική ποικιλία.

γ) Η βασική συνθήκη εφαρμογής του κοινωνικού δικτύου είναι καθολικά αποδεκτή, αφού προϋποθέτει την ύπαρξη ατόμων που είναι συνδεδεμένα μεταξύ τους με μορφές σχέσεων (κοινωνικού, συγγενικού ή άλλου περιεχομένου).

δ) Το κοινωνικό δίκτυο, σε αντίθεση με την κοινωνική τάξη, μπορεί να εφαρμοστεί, τόσο διαχρονικά, όσο και διατοπικά. Η καθολικότητα που παρουσιάζουν οι ανθρώπινες σχέσεις μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να αναφερθούμε σε οποιαδήποτε κοινωνική δομή, τόσο σε διαχρονικό επίπεδο, όσο και σε γεωγραφικό.

Οι Milroy από την αρχή της έρευνάς τους αποφάσισαν να αγνοήσουν το συνολικό φάσμα των κοινωνικών τάξεων και να επικεντρωθούν στην ομιλία της εργατικής τάξης των ανθρώπων στο Belfast. Επιλέχθηκαν τρεις εργατικές συνεικίες με υψηλό δείκτη ανεργίας και άλλα στοιχεία κοινωνικής παθογένειας. Οι

τρεις αυτές συνοικίες διέφεραν όμως σε άλλες πλευρές. Στις δύο από αυτές οι κάτοικοι ήταν προτεστάντες, ενώ στην άλλη ήταν καθολικοί. Και οι τρεις κοινότητες που μελετήθηκαν ήταν φτωχές εργατικές και οι οικογένειές τους ανήκαν στα κλειστά δίκτυα, δηλαδή οι άνθρωποι μέσα στο δίκτυο είχαν περισσότερες επαφές μεταξύ τους απ' ό,τι με άλλους ανθρώπους εκτός δικτύου. Ένα από τα αποτελέσματα του να ανήκεις σε ένα τέτοιο κλειστό δίκτυο είναι ότι οι άνθρωποι του είναι στενά περιορισμένοι από τις νόρμες του (κοινωνικές και γλωσσικές) και υπάρχει αντίστοιχα μικρή ποικιλότητα μεταξύ τους στη γλωσσική τους συμπεριφορά. Επομένως, η βασική λειτουργία που επιτελεί το κοινωνικό δίκτυο είναι η άσκηση πίεσης στα μέλη του για να διατηρήσουν κάποιες κοινές αξίες και να παραμείνουν ομοιογενείς στην συμπεριφορά τους στο εσωτερικό του δικτύου. Λειτουργεί, δηλαδή, κυρίως ως μηχανισμός ενδυνάμωσης της νόρμας. Όσο περισσότερο χαλαρώνουν οι δεσμοί του δικτύου τόσο μεγαλύτερη ετερογένεια παρουσιάζουν οι ομιλητές του και η γλωσσική τους παραγωγή γίνεται ιδιουσυγκρασιακή υπακούοντας σε άλλους ανεξάρτητους παράγοντες, όπως η ηλικία, το φύλο, η τάξη κ.ά.

Οι παράγοντες που σχετίζονται με το κατά πόσο ένα κοινωνικό δίκτυο είναι κλειστό ή ανοιχτό βασίζονται στη δομή των σχέσεων που υπάρχουν μεταξύ των ατόμων που είναι μέλη του. Η Milroy, βασιζόμενη στην έρευνα της Bott (1957), διαχώρισε δύο χαρακτηριστικά στις ανθρώπινες σχέσεις η ένταση των οποίων μετατρέπει τα δίκτυα από ανοιχτά σε κλειστά:

α) Πυκνότητα (density) των σχέσεων: Ο δείκτης πυκνότητας αντιπροσωπεύει το κατά πόσο οι σχέσεις των ατόμων μέσα στο δίκτυο είναι αμοιβαίες, δηλαδή το κατά πόσο τα άτομα ενός δικτύου γνωρίζονται μεταξύ τους και μοιράζονται τις ίδιες κοινωνικές επαφές.

β) Πολλαπλότητα (multiplexity) των σχέσεων: Ο δείκτης πολλαπλότητας αντιπροσωπεύει το κατά πόσο δύο άτομα συνδέονται με διαφορετικά είδη σχέσεων μεταξύ τους ταυτόχρονα. Πολλαπλότητα για παράδειγμα παρουσιάζει η σχέση δύο ατόμων που είναι συγγενείς και ταυτόχρονα γείτονες και συνεργάτες.

Τόσο η πυκνότητα, όσο και η πολλαπλότητα των κοινωνικών δικτύων αποτέλεσαν κριτήρια για να υπολογιστεί ο βαθμός σύνδεσης ενός ομιλητή με το τοπικό κοινωνικό του δίκτυο. Το τελικό δείγμα των ομιλητών δεν ήταν ομοιογενές, αλλά παρουσίαζε διαφοροποιήσεις σχετικά με τον βαθμό σύνδεσής του. Μερικά από τα άτομα που ηχογραφήθηκαν ανήκαν σε εξαιρετικά κλειστά δίκτυα, ενώ άλλα είχαν αραιές σχέσεις με την κοινότητα. Έτσι κάθε ομιλητής πήρε έναν δείκτη για την δύναμη με την οποία συνδέεται με το δίκτυο, τον "δείκτη ένταξης δικτύου - ΔΕΔ" (network strength score, NSS), ο οποίος ποσοτικοποιούσε τον βαθμό σύνδεσης του εν λόγω ατόμου με μέλη του τοπικού κοινωνικού δικτύου. Ο ΔΕΔ στηρίχθηκε στα χαρακτηριστικά της πολλαπλότητας και της πυκνότητας που υπολογίστηκαν βάσει ερωματολογίου το οποίο περιείχε πληροφορίες για τις δραστηριότητες του ατόμου σε σχέση με αυτές των υπολοίπων μελών της κοι-

νότητας π.χ. αν ένα άτομο έχει μέσα στη γειτονιά συγγενικά του πρόσωπα, ή αν δουλεύει μαζί στον ίδιο εργασιακό χώρο με τουλάχιστον δύο άτομα από την γειτονιά του. Ήταν έτσι δυνατό να γίνουν στατιστικοί έλεγχοι στα ποσοστά των γλωσσικών μεταβλητών ανά άτομο για να διερευνηθεί αν κάποια από αυτές σχετίζεται με τον ΔΕΔ του ομιλητή. Πολλές από τις μεταβλητές έδειξαν την ύπαρξη αυτού του συσχετισμού, ο οποίος ήταν θετικός. Όπως ισχυρίζεται και η Milroy (1980: 175) “ακόμα και όταν οι μεταβλητές ηλικία, φύλο και κοινωνική τάξη διατηρούνται σταθερές, όσο πιο στενές είναι οι σχέσεις ενός ατόμου με την τοπική του κοινότητα, τόσο περισσότερο η γλώσσα του προσεγγίζει τις τοπικές νόρμες της καθομιλουμένης”.

Το κοινωνικό δίκτυο ως ερμηνευτικός παράγοντας της γλωσσικής αλλαγής

Η έννοια του κοινωνικού δικτύου βοηθάει όχι μόνο στην κοινωνιογλωσσολογική ερμηνεία της συγχρονικής χρήσης, αλλά και στην εξήγηση της γλωσσικής αλλαγής. Κατά τον Milroy (1992: 91), αν ορίσουμε την γλωσσική σταθερότητα ως συναίνεση και συμφωνία της γλωσσικής κοινότητας στις κοινωνικές λειτουργίες της γλωσσικής ποικιλίας, τότε η γλωσσική αλλαγή θα πρέπει να αντανακλά την αλλαγή στις συμφωνίες γύρω από τις νόρμες της γλωσσικής χρήσης. Δεδομένου του γεγονότος ότι η αλλαγή ξεκινά από το άτομο και όχι από το γλωσσικό σύστημα, τότε είναι φανερό ότι το κοινωνικό δίκτυο με τις κανονιστικές πιέσεις στα μέλη του μπορεί να εξηγήσει μερικώς την αλλαγή στις νόρμες που με την σειρά τους οδηγούν στη γλωσσική αλλαγή.

Κεντρικό ρόλο στην θεωρία της γλωσσικής αλλαγής μέσω των κοινωνικών δικτύων παίζει η ακόλουθη διάκριση: γλωσσικός νεωτερισμός (linguistic innovation) - γλωσσική αλλαγή (linguistic change). Σύμφωνα με τον Milroy (1992: 169) ο γλωσσικός νεωτερισμός προκύπτει μέσα από μια καινοτόμο γλωσσική συμπεριφορά ενός ομιλητή και έχει την δυνατότητα να επηρεάσει την δομή της γλώσσας. Η γλωσσική αλλαγή συμβαίνει αργότερα, όταν ένας γλωσσικός νεωτερισμός ενσωματώνεται στη δομή της γλώσσας. Η σημασία του κοινωνικού δικτύου στην ερμηνεία της γλωσσικής αλλαγής έγκειται στο ότι δεν στηρίζεται στην έννοια του γλωσσικού κύρους που χρησιμοποιεί ο Labov. Αντίθετα, χρησιμοποιεί την έννοια των ισχυρών και αδύναμων δεσμών² (strong and weak ties) για να εξηγήσει τον τρόπο με τον οποίο ένας νεωτερισμός διαδίδεται και γενικεύεται προκαλώντας την γλωσσική αλλαγή.

Κατά τον Milroy (1992: 177 - 183) οι καθοριστικοί δεσμοί για την διάδοση των γλωσσικών νεωτερισμών είναι οι αδύναμοι και όχι οι ισχυροί για τους παρκατάω λόγους:

---

2. Σύμφωνα με τον Granovetter (1973: 1361) “η ένταση ενός δεσμού είναι ένας (μάλλον γραμμικός) συνδυασμός του χρόνου, της συναισθηματικής δύναμης, της εγκαρδιότητας (αμοιβαία εμπιστοσύνη) και των ανταποδοτικών υπηρεσιών που τον χαρακτηρίζουν”.

α) Οι αδύναμοι δεσμοί είναι περισσότεροι αριθμητικά από τους ισχυρούς, αφού οι τελευταίοι απαιτούν από τα άτομα μεγαλύτερη ενέργεια και χρόνο για να διατηρηθούν.

β) Μέσω αδύναμων δεσμών μπορεί να προσεγγιστεί μεγάλος αριθμός ατόμων και να εκτεθούν σε μεγάλη ποικιλία απόψεων και συμπεριφορών.

γ) Η πληροφορία που μεταδίδεται από ισχυρούς δεσμούς είναι συνήθως μη νεωτεριστική, αφού τα άτομα που μοιράζονται τον ίδιο αριθμό κοινωνικών επαφών θα ανακνυκλώνουν έναν περιορισμένο αριθμό απόψεων. Αντίθετα, οι αδύναμοι δεσμοί παρουσιάζουν μεγάλη κινητικότητα και δεν μπορούν να ενταχθούν με ισχυρούς δεσμούς σε ένα μόνο κοινωνικό δίκτυο. Ωστόσο η πολλαπλή τους, έστω και αδύναμη, διασύνδεση με πολλά και διαφορετικά δίκτυα τους μετατρέπει σε πολύτιμους παράγοντες διάδοσης οποιουδήποτε είδους νεωτερισμού.

Οι αδύναμοι δεσμοί διασυνδέουν διαφορετικά κοινωνικά δίκτυα μεταξύ τους και αποτελούν τα κομβικά σημεία της ροής της πληροφορίας. Ο αριθμός των αδύναμων δεσμών που έχει κάθε κοινωνικό δίκτυο είναι τελικά και ο καθοριστικός παράγοντας του βαθμού αντίστασης ή αποδοχής ενός γλωσσικού νεωτερισμού.

Για τον Milroy (1992: 206-222) υπάρχουν δύο βασικά είδη σεναρίων που θα μπορούσαν να περιγράψουν την επίδραση των αδύναμων δεσμών στη γλωσσική αλλαγή:

α) Το πρώτο θεωρεί ότι το κοινωνικό δίκτυο παρουσιάζει επαφή με την εξωτερική κοινότητα μέσω περιορισμένου αριθμού αδύναμων δεσμών, αλλά παραμένει ανεπηρέαστο επιβάλλοντας την νόρμα του στα μέλη του. Οι αλλαγές που θα συμβούν σε αυτού του τύπου το δίκτυο θα είναι προς την κατεύθυνση της ενδυνάμωσης της ενδο-δικτυακής νόρμας και της αυξανόμενης απομάκρυνσης από τα γλωσσικά πρότυπα της ευρύτερης κοινότητας.

β) Στο δεύτερο σενάριο το κοινωνικό δίκτυο παρουσιάζει πολύ μεγαλύτερη διασυνδεσιμότητα μέσω αδύναμων δεσμών με άλλα δίκτυα και η επιρροή που δέχεται από τις νόρμες της ευρύτερης κοινότητας το επηρεάζει σε μεγαλύτερο βαθμό έτσι ώστε οι γλωσσικές αλλαγές που παρουσιάζει να συγκλίνουν με τις νόρμες της ευρύτερης κοινότητας.

Τα κοινωνικά δίκτυα που συνήθως συναντώνται δεν κατέχουν τις δύο ακραίες θέσεις που περιγράψαμε στα παραπάνω σενάρια, αλλά τις περισσότερες φορές τοποθετούνται στον ενδιάμεσο χώρο. Το αποτέλεσμα είναι να παρουσιάζουν πολύπλοκη συμπεριφορά εφόσον το κάθε σενάριο διατηρεί μια σχετική ισχύ και επηρεάζει υποσύνολα της γλωσσικής συμπεριφοράς των ατόμων μετατρέποντας την μεν γλωσσική ποικιλία σε έναν εύπλαστο αποδέκτη αντίρροπων κοινωνικών πιέσεων και την δε γλωσσική αλλαγή χαοτική και απρόβλεπτη.

Η ερμηνεία της γλωσσικής αλλαγής μέσα από την έννοια των αδύναμων δεσμών στα κοινωνικά δίκτυα έχει οδηγήσει την σύγχρονη εμπειρική κοινωνιο-γλωσσολογική έρευνα ήδη στα πρώτα ενθαρρυντικά αποτελέσματα (ενδ.

Nevalainen 1999), ενώ η χρήση τους έχει επεκταθεί και στην εξερεύνηση άλλων κοινωνιογλωσσολογικών φαινομένων όπως είναι η ομογενοποίηση των διαλέκτων (dialect leveling) και η επίδραση της κοινωνικής κινητικότητας στην γλωσσική ποικιλία (Milroy 2002: 565).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Blom, Jan Petter & John J. Gumperz. 1972. "Social meaning in linguistic structure". Στο John J. Gumperz & Dell Hymes. (eds), *Directions in sociolinguistics: the ethnography of communication*. Oxford: Blackwell, 409-434.
- Bott, Elizabeth. 1957. *Family and social network*. London: Tavistock.
- Granovetter, Mark. 1973. "The strength of weak ties". Στο *American Journal of Sociology* 78: 1360-1380.
- Labov, William. 1966. *The social stratification of English in New York city*. Washington, DC: Center for Applied Linguistics.
- Labov, William. 1972α. *Language in the inner city. Studies in the Black English Vernacular*. Oxford: Blackwell.
- Labov, William. 1972β. *Sociolinguistic patterns*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Labov, William. 1989. "Exact description of the speech community: short a in Philadelphia". Στο Ralph W. Fasold & Deborah Schiffrin, (eds), *Language change and variation*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins, 1-94.
- Labov, William. 1991. "The three dialects of English". Στο Penelope Eckert, (ed.), *New ways of analyzing sound change*. New York: Academic Press, 1-44.
- Milroy, James & Lesley Milroy. 1978. "Belfast: change and variation in an urban vernacular". Στο Peter Trudgill, (ed.), *Sociolinguistic patterns in British English*. London: Edward Arnold, 19-36.
- Milroy, James & Lesley Milroy. 1985. "Linguistic change. Social network and speaker innovation". Στο *Journal of Linguistics* 21: 339-384.
- Milroy, James. 1992. *Linguistic variation and change*. Oxford: Blackwell.
- Milroy, Lesley & Sue Margrain. 1980. "Vernacular language loyalty and social network". Στο *Language in Society* 9: 43-70.
- Milroy, Lesley. 1980. *Language and social networks*. Oxford: Blackwell.
- Milroy, Lesley. 2002. "Social networks". Στο J. K. Chambers, Peter Trudgill, & Natalie Schilling-Estes (eds), *The Handbook of language variation and change*. Oxford: Blackwell, 549-572.
- Mitchell, Clyde J. 1969. *Social networks in urban situations*. Manchester: Manchester University Press.
- Nevalainen, T. 1999. "Making the best use of 'bad' data: evidence for sociolinguistic variation in Early Modern English". Στο *Neophilologische Mitteilungen* 4: 499-533.
- Scott, John. 1991. *Social network analysis: a handbook*. California: Sage.
- Shuy, Roger W., Walt Wolfram & William K. Riley. 1968. *Field techniques in an urban language study*. Washington, DC: Center for Applied Linguistics.
- Trudgill, Peter. 1974. *The social differentiation of English in Norwich*. Cambridge: Cambridge University Press.
- White, Harrison C. 1963. *An anatomy of kinship*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice - Hall.